

O‘ZBEK MUMTOZ MUSIQASI - O‘QUVCHILAR QIZIQISHINI SHAKLLANTIRISH OMILI

M. A. Samiyeva

Buxoro davlat universiteti, “Musiqqa ijrochiligi va madaniyat” kafedrasida o‘qituvchisi

A. V. Ramazonov

Buxoro davlat universiteti San‘atshunoslik fakulteti 12-1 vokal-20 guruhi talabasi

Annotatsiya: yosh avlodni har tomonlama yetuk qilib tarbiyalashda musiqa madaniyati darslarining ahamiyati katta. Musiqa inson his-tuyg‘ularini, orzu - istaklarini o‘ziga xos badiiy tilda ifoda etadi va bolaning hissiyotlariga faol ta’sir ko‘rsatadi. Musiqa jonli san‘at turi sifatida davr, hayot, tabiat va inson his-tuyg‘ularini, orzu-istaklarini badiiy aks ettiradi. Kishini quvontiradi, o‘ylantiradi hamda hayot haqida tafakkur yuritishga undaydi. Ushbu maqolada o‘quvchilarni milliy musiqa san‘atiga qiziqtirish xususida mulohazalar bayon etiladi.

Kalit so‘zlar: musiqiy did, mumtoz musiqa, an’anaviy kasbiy musiqa, folklor, musiqa o‘qituvchisi, axloqiy tarbiya, qo‘shiq kuylash, pedagogik texnologiya.

Ma’lumki, musiqa jamiyat hayotining muhim qismidir. U inson ruhiyatiga kuchli ta’sir ko‘rsatish imkoniyatiga ega bo‘lib, ularning his-tuyg‘ularini o‘ziga xos badiiy tilda ifoda etadi. Bir so‘z bilan aytganda musiqa san‘ati hayotni o‘rgatadi, tasvirlaydi, ifodalaydi. Shu bois musiqa o‘quvchilarda nafosat tuyg‘ularini tarbiyalash orqali ularning ma’naviy, g‘oyaviy va axloqiy dunyosini har tomonlama takomillashtirishda ularda oliyjanob fazilatlarini kamol toptirishda ta’sirchan vosita sifatida xizmat qiladi. Milliy musiqamiz an’analarining ushbu fazilatlaridan o‘quvchilarning yosh xususiyati, hayotiy tajribalari, musiqiy bilim va malakalari darajasini hisobga olgan holda foydalanish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir.

O‘zbekiston Respublikasi san‘at arbobi, professor Ravshan Yunusov ta’kidlaganidek : “Yoshlarga qarata ishlatilayotgan “ma’naviy barkamollik” iborasini hamma har xil tushunib, idrok etishi ehtimoldan xoli emas. Adabiyot, she’riyat va barcha san‘at turlarini zinhor kamsitmagan holda ta’kidlab o‘tmoqchimizki, yoshlar tarbiyasi, ulg‘ayib borayotgan kishida chin insoniy fazilatlar shakllanib, kamol topishida musiqaning ahamiyati beqiyosdir”.¹

Musiqa madaniyati darslarida o‘rgatiladigan qo‘shiqning tarbiyaviy ahamiyati o‘quvchi uchun muhim bo‘ladi. Qo‘shiq orqali o‘quvchi asarning badiiy jihatlarini ham qabul qiladi. Shuning uchun milliy musiqiy merosi haqidagi qo‘shiqlarni o‘rgatishda har bir musiqa o‘qituvchisi ilg‘or pedagogik

texnologiyalar va zamon talablaridan kelib chiqib, ko'rgazmali qurollar va adabiyotlarga tayanib, o'quvchilarga darsni mukammal tarzda tashkil etishlari talab etiladi.

O'quvchilarning milliy his-tuyg'ularini shakllantirish butun jamoaga bog'liq, bunda avvalo, ota-onalar, mahalla, ta'lim muassasalari hamkorlikda ish olib borishlari zarur. Maktabdagi musiqa madaniyati fani o'qituvchisi ham o'z dasturiga ijodiy yondashib, milliy kuy-qo'shiqlari majmuasini tanlashi va o'rgatishi zarurdir. U berilgan qo'shiqlar matnidan kelib chiqib samimiylikka bog'lab, milliy odob-axloq ko'nikmalarini so'zlab berishi, ularga turli hikoyalar, maqollar, ertaklar o'qib berishi lozim. Masalan: Vatan haqidagi qo'shiqni o'rgatayotgan bo'lsa, avvalo o'zbeklarning turmush tarzi, hayoti, urf-odatlarini, an'analari, o'zaro munosabatlari haqida fikr yuritishi lozim. So'ngra mamlakatimizning mustaqillikka intilganligi, istiqbolga erishgach qanday yutuqlarga ega bo'lganligi haqida batafsil so'zlab, so'ngra qo'shiqni o'rgatishga o'tsa, o'rinli bo'ladi.

Qadimiy va boy tarixga ega o'zbek milliy musiqa madaniyati asrlar davomida rivojlanib, sayqallanib kelgan. Insonning dunyoga kelishidan butun umri davomida musiqa haqiqiy tarbiya vositasi ekanligi o'z ifodasini topgan.

Musiqani ongli-emotsional idrok etish o'quvchilar ma'naviy dunyosini boyitishda yordam beradi, ularning musiqiy didlari tarbiyalanib boradi. Badiiy texnik bosqich tamoyili asarni badiiy va ifodali ijro etishni talab etadi. O'quvchilarning ijroviy malakalarini shakllantiradi.

Musiqa tarbiya jarayonini muvaffaqiyatli amalga oshirish- ko'pgina omillarga bog'liq. O'quvchilarning musiqiy madaniyati asoslari faqatgina maktabning ta'siri ostida-gina shakllanmaydi. Bu borada mahalla faollari, ota-onalar ham o'quvchilarga milliy qadriyatlarni, urf-odatlarini, milliy musiqani o'rganishlarida o'z fikr- mulohazalarini bildirib borishlari zarur.

Musiqa darslaridan tashqari musiqiy mashg'ulotlar, sinfdan va maktabdan tashqari ishlar, to'garaklar, bayramlar o'tkazish kabi tadbirlar kiradi. Musiqa tarbiyasi metodikasi musiqa faniga yaqin bo'lgan adabiyot va tasviriy san'at, tarix bilan bog'liq holda o'rganishni taqozo etadi. Bu esa o'quvchilarni har tomonlama tarbiyalashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

O'quvchilarni ommaviy tarzda darsga jalb etilishi, maktabda musiqani boshqa fanlar bilan bog'lab o'tish ularning amaliy fanlardan estetik zavq olishini ta'minlaydi. Eng muhimi, musiqa- o'quvchilarni aqliy, ahloqiy sifatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Musiqa aqlni peshlab, tafakkurni charxlaydi. Musiqa darslari va mashg'ulotlari o'quvchilarimizda milliy madaniyatimizni o'rganish, bilim saviyasini kuchaytirib borishda muxim omil bo'lib xizmat qiladi.

O'zbek xalq milliy san'ati xususan, musiqa o'zining serqirra va qadimiyligi bilan kishini o'ziga tortadi. Tarixiy taraqqiyot davomida xalq mumtoz musiqasi, an'anaviy kasbiy musiqa, xalq bastakorlik yo'llari, shuningdek, folklor-havaskorlik yo'nalishi shaklan va usluban bir-biriga yaqin bo'lib, to'ldirib keldi.

Musiqa idrokini shakllantirishda tarbiyaning roli muhimdir. Biz musiqa o'qituvchilarining maqsad va vazifamiz ham tarbiyali yoshlar ongiga musiqiy saboq berishdan iboratdir. Musiqa san'ati o'z xususiyatiga ko'ra umuminsoniy qadriyat bo'lgani uchun barcha zamonlarda ilmiy jamoatchilikning diqqat markazida bo'lgan.

Musiqa o'qitishning o'ziga xos yangi-yangi uslublarini qo'llab mashg'ulotlarni tashkil etish, har bir pedagog oldidagi muhim vazifalardan biridir.

Hozirgi yosh avlodni tarbiyalashda o'qituvchining bor san'atini ishga solib imkoniyatlaridan keng foydalanishda uning bilimga chanqoqligi ham muhimdir. O'quvchi-yoshlarni qiziqtirish uchun ko'plab ko'rgazmalar tayyorlashgani bilan, darsning samarasi bo'lmasa foydasi bo'lmaydi. Avvalo, o'qituvchi-

yoshlarni musiqa savodi, fanga bo'lgan qiziqishlarini, ovozlarning tarbiyasi bilan shug'ullanishi kerak.

Yoshlar tarbiyasida milliy qo'shiqlarning ahamiyatli jihatlarini ochib berishda musiqa madaniyati darslarida o'quvchilarga ko'proq xalqona yo'lda yaratilgan milliy qo'shiqlarini, kuylarni o'rgatib, folklor yo'nalishidan ham foydalanishni keng yo'lga qo'yimoq zarur.

Hozirgi kunda bizlar yuksak, boshqalarga namuna bo'la oladigan musiqa madaniyatimizdan tarbiyaviy maqsadlarda samarali foydalana olyapmiz, desak mubolag'a bo'lmaydi.

Musiqa madaniyati darslarida biz o'qituvchilar ;

- ✓ dars davomida musiqiy faoliyatni amalga oshirish uchun qulay pedagogik sharoit yaratish;
- ✓ o'quvchilar bilimni baxolashda ijodiy faoliyatni nazarda tutish;
- ✓ o'quvchilarda yuksak badiiy talablar darajasidagi musiqa asarlarini tinglashga extiyojini doimiy tarbiyalab borish;
- ✓ o'quvchilarni musiqiy faoliyatga qiziqtirish;
- ✓ milliy bayramlar, ularning ijtimoiy mohiyatini o'rganib borish;
- ✓ ajdodlar merosidan oqilona foydalanish
- ✓ onalar allasi haqida ham ma'lumot va tushunchalar berish maqsadga muvofiqdir.

Musiqa madaniyati darsida faqat qo'shiq emas, balki milliy ta'lim-tarbiyaning asosi bo'lgan odob-axloq xususiyatlarini ham singdirib borishimiz zarur.

Aytish mumkinki, o'sayotgan yosh avlodning tarbiyasi jamiyatimizning ravnaqi uchun o'ta muhim masaladir, tom ma'noda aytganda bizning shogirdlarimiz oynadagi aksimizdir. Biz hozirgi yoshlarga qanday ta'lim va tarbiya bersak ular shundayligicha qabul qiladilar. Hozirda yuksak texnologiyalar asrida yashayotganimiz bois yoshlarimiz qobiliyatli bo'lib, ularga qiziqarli, mantiqiy savollar, intellektual o'yinlar, qiziqarli musiqiy shou-tomoshalar, bahs-munozarali o'yin darslarini ko'proq o'tkazish lozim.

Yosh avlodni yuksak madaniyatli, estetik didi yuqori darajada rivojlangan komil insonlar etib tarbiyalashda musiqiy ta'limning ahamiyati beqiyosdir. Xususan, o'zbek musiqa san'ati bu borada katta imkoniyat kalitidir

Xullas, musiqa madaniyati darslarida an'anaviy milliy qo'shiqlarimizdan foydalanishning muhim ahamiyati shundaki, avvalo asrlar bo'yi xalqimizning boy, ulkan merosiga aylangan maqom ijrochiligining insonlarga kuchli ta'sirining yuksakligidadir. Mashhur xofizlarimiz tomonidan yuqori saviyada ijro etilgan bu ashulalar o'quvchilarda ham ichki tuyg'uni ota-bobolarimizning ulkan tarix zarvaraqlarini inson ruhiyatiga qay darajada ta'sir etishi ma'lum bo'ladi.

Adabiyotlar Ro'yxati.

1. Samieva M. BUKHARA PERFORMANCE METHOD A FACTOR FOR DEVELOPING THE MORAL QUALITIES OF ADOLESCENT STUDENTS // " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM. – 2022. – С. 191-194.
2. Мустафаев Бахтиёр Ибрагимович. "НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ" Academy, no. 11 (62), 2020, pp. 47-50.
3. Мустафоев Бахтиёр Ибрагимович, and Самиева Мехринисо Азимовна. "БУХАРСКИЕ

ДРЕВНИЕ МУЗЫКАЛЬНЫЕ ГРУППЫ - СРЕДСТВО ОБРАЗОВАНИЯ" European science, no. 2 (58), 2021, pp. 26-28.

4. Мустафоев Бахтиёр Ибрагимович. "Особенности уроков музыки в общеобразовательных школах" Достижения науки и образования, no. 1 (42), 2019, pp. 46-48.
5. Мустафаев Бахтиёр Ибрагимович, and Нуруллаев Бобиршоҳ Гайбуллаевич. "ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ОБУЧЕНИЯ ДЕТСКИМ НАРОДНЫМ ПЕСНЯМ В СИСТЕМЕ МУЗЫКАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ" Academy, no. 3 (66), 2021, pp. 45-47.
6. Nurullayev F. G. Buxoro folklor qoshiqlarining o'ziga xos ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati. Pedagogik mahorat, Ilmiy-nazariy va metodik jurnal, 30.06. 2021-yil maxsus son.- Buxoro. B.28-32
7. Ramazonova U. X., Esanova M. J. An'anaviy xonandalik rivojida maqomlarning o'rni //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 496-501.
8. Urinov S. K., Rakhmatova M. THE ROLE OF CULTURE AND ART OF UZBEKISTAN ON A GLOBAL SCALE //Web of Scientist: International Scientific Research Journal. – 2022. – Т. 3. – №. 4. – С. 370-376.
9. Нуруллаев Ф. Г. Содержание обучения бухарским народным песням в музыкальном образовании //Academy. – 2021. – №. 3 (66). – С. 48-50.
10. Umrzoqovna N. S. FARG 'ONA-TOSHKENT MAQOM YO 'LLARI HAQIDA //Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). – 2022. – №. Special issue. – С. 72-77.
11. Нуруллаев Ф. Г., Нуруллаева Н. К. Музыкально-историческое наследие центральной Азии (психологический настрой армии Темура) //Психология XXI столетия. – 2020. – С. 18-20.
12. Ражабов А. Ш. ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ГОЛОСОВОГО АППАРАТА ПО ВОКАЛУ, ФОРМА МУЗЫКАЛЬНОГО ИНДЕТЕРМИНИЗМА //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 600-606.
13. Нуруллаев Ф. Г. Моделирование педагогических с музыкальным уклоном действие объектов через математический аппарат в педагогике //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 589-594.
14. Рахматова М. О., Холикова М. Б. МЕХАНИЗМ РАЗВИТИЯ МУЗЫКАЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ МУЗЫКАЛЬНЫХ И ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ШКОЛ //Academy. – 2021. – №. 3 (66). – С. 63-65.
15. Нуруллаев Ф.Г., Композиционный и исполнительский процесс в музыке // «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 576-581.
16. Мустафаев Б. Restoration of the System of Music Education in Uzbekistan in 1920 1940 Years //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2022. – Т. 23. – №. 23.
17. Нуруллаев Ф.Г. Импровизаторское творчество в XX веке по сфере музыке// «SCIENTIFIC PROGRESS» Scientific Journal ISSN: 2181-1601, 2021.- pp. 582-587.
18. Hasanov H. R. Ansambl ijrochiligi faoliyating tarixi va taraqqiyot bosqichlari //Scientific progress. – 2021. – Т. 1. – №. 6. – С. 650-655.
19. Nurullayev F.G. FORMATION OF AESTHETIC EDUCATION OF CHILDREN ON THE EXAMPLE OF BUKHARA FOLKLORE SONGS. Euro-Asia Conferences 1 (1), 34-36.

20. Миршаев У. О'ЗБЕК ХАЛҚ ШОЛГ'УЛАРИНИНГ ШАКЛЛАНИШ ТАРИХИ ВА ШАРҚ МУСИҚАШУНОС ОЛИМЛАРИНИНГ ШОЛГ'У ИҶРОЧИЛИГИ САН'АТИГА ОИД ИЛМИЙ МЕРОСИ //ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz). – 2021. – Т. 3. – №. 3.
21. Nurullayev F.G. METHODOLOGICAL REQUIREMENTS FOR THE SELECTION OF BUKHARA FOLK SONGS IN MUSIC EDUCATION. Web of Scientist: International Scientific Research Journal 1 (01), 83-88.
22. Rajabov T. I. The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore //Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN. – Т. 2795. – №. 546X. – С. 1.
23. Нуруллаев Ф.Г. Обряды и обычи связанные с рождением и воспитанием ребенка. Музыкальное искусство и образование: традиции и инновации: сборник материалов международного научного конференции. Бухара, 2019. 317– 320 стр.
24. Ибодович Р.Т. ВОСПИТАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ДЕТСКИХ НАРОДНЫХ ПЕСЕН НА ЗАНЯТИЯХ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ //Европейский научный журнал. – 2021. – Т. 2. – №. 6. – С. 139-141.
25. Исаев С. и соавт. Влияние применения удобрений на урожайность хлопчатника сорта Бухара-102 на засоленных хлопковых полях Узбекистана //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2021. – Т. 258. – С. 03015.
26. Rajabov T. I. O 'kuvchi-yoshlarga o 'zbek milliy musiqa folklori namunalari vositasida estetik tarbiya berish //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 1094-1103.
27. Isaev S., Rajabov T., Dolidudko A. Influence of inorganic fertilizers on cotton crop yield in saline soils //Bulletin of Science and Practice. – 2018.
28. Rajabov T. I. ticheskaya klassifikatsiya uzbekskoy detskooy narodnoy muzyki i igr //Nauka, obrazovanie i kultura. – 2020. – Т. 3. – С. 47.
29. Rajabov T. I., Ibodov U. R. Obespechenie natsionalnogo naslediya v obuchenii pesnyam buxarskogo detskogo folklor na urokax muzyki //Vestnik nauki i obrazovaniya. – 2020. – С. 21-2.
30. Ражабов Т. И. Мактабда мусиқа таълимида фольклор кўшиқларининг ўрни //Тошкент давлат педагогика университети. Илмий-назарий ва методик журнал. Тошкент. – 2016. – С. 122-126.
31. Ibodovich T. R. PRACTICAL SITUATION OF TEACHING UZBEK MUSICAL FOLKLORE IN THE CONTINUOUS EDUCATION SYSTEM //International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE) DOI. – Т. 10. – С. 708-716.
32. Rajabov T. I. Pedagogicheskie vozmojnosti ispolzovaniya detskih folklorных pesen v duxovno-nravstvennom vospitanii mladshix shkolnikov //Vestnik nauki i obrazovaniya. – С. 5-2.
33. Rajabov T. I. The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore //Volume-1| Issue-1 Available online@ <https://procedia. online/index. php/philosophy//Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN>.
34. Раджабов Т.И. УЗЛУКСИЗ ТАЛИМДА ФОЛЬКЛОР КО'ШИКЛАРИНИ ЙДЖРО ЭТИШИХГ О'ЗИГА ХОС УСЛУБЛАРИ //Научный прогресс. – 2021. – Т. 1. – №. 5. – С. 581-585.
35. Мадримов Б.К., Раджабов Т.И. Узбекский обрядовый фольклор и его особенности //Нексус: Журнал достижений инженерной науки. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 53-56.

36. Ражабов, Тухтасин. "Madaniyat va san'at muassasalarini faoliyatini tashkil etishning huquqiy asoslari." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz) 8.8 (2021).
37. Rajabov, T. X. I., & Ibodov, O. R. (2021). O'zbek Xalq Musiqa Merosda O'quvchilarni Vatanparvalik Ruhida Tarbiyalash Vositasi. Ижтимоий Фанларда Инновация онлайн илмий журналы, 1(6), 139-145.
38. Tukhtasin Rajabov Ibodovich. PRACTICAL SITUATION OF TEACHING UZBEK MUSICAL FOLKLORE IN THE CONTINUOUS EDUCATION SYSTEM. International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE) DOI:10.9756/INTJECSE/V14I6.77 ISSN: 1308-5581 Vol 14, Issue 06 2022. Str.708-716
39. Tukhtasin Ibodovich Rajabov. The Mechanism of Teaching Uzbek Musical Folklore. Volume-1 | Issue-1 Available online @<https://procedia.online/index.php/philosophy/>Procedia of Philosophical and Pedagogical Sciences ISSN 2795-546X Volume – 1 | Issue – 1 | August – 2022 Procedia
40. To'xtasin Rajabov. UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA O'ZBEK MUSIQA FOLKLORINI O'RGATISH DOLZARAB PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. IJODKOR O'QITUVCHI JURNALI. 5 Sentyabr / 2022 yil / 21 – son
41. Rajabov T. I., Oripov N. O. Teaching Folklore Songs Bukhara Children in Continuous Education as a Dolzarb Methodological Problem //EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION. – 2022. – T. 2. – №. 2. – С. 409-412.
42. Rajabov, Tokhtasin Ibodovich, and Mahliyo Feruzovna Rutamova. "The Formation of the Spiritual and Moral Qualities of Students through Folk Songs in Continuing Education is an Urgent Pedagogical Problem." EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION 2.2 (2022): 404-408.
43. Ражабов Т. И. ХАҚ ҚЎШИҚЛАРИ ОРҚАЛИ ЎҚУВЧИ-ЁШЛАРДА МИЛЛИЙ ТАФАККУРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛИ //Барқарорлик ва Етакчи Тадқиқотлар онлайн илмий журналы. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 364-368.
44. Раджабов, Тохтасин Ибодович и Нигина Одилвна Орипов. «Обучение фольклорным песням бухарских детей в системе непрерывного образования как долзарбская методическая проблема». ЕВРОПЕЙСКИЙ ЖУРНАЛ ИННОВАЦИЙ В НЕФОРМАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ 2.2 (2022): 409-412.
45. Раджабов Т.И. Рутамова М.Ф. (2022). Формирование духовно-нравственных качеств учащихся через народные песни в системе непрерывного образования является актуальной педагогической проблемой. ЕВРОПЕЙСКИЙ ЖУРНАЛ ИННОВАЦИЙ В НЕФОРМАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ ,

